

GERÉB LÁSZLÓ:

A magyar középkor költészete

Valljuk meg így magunk között: nem sokat tudunk a magyar középkor irodalmáról. És nincs is mit csodálkozni ezen, hiszen jórészt nem magyar nyelven íródott, hanem latinul. A magyar irodalom a közfelfogás szerint a *Halotti beszéddel* és az *Ómagyar Mária-síralommal* kezdődik. Pedig a középkor Európájában a latin volt az összekötő kapocs, a közös nyelv. Nemcsak az egyenesen a pápától kapott korona, a minden más rendi államot megelőző „szabadság-törvény” (az Aranybulla), de a korán kibontakozó magyarországi latin nyelvű költészet is a kor főáramába kapcsolta Hungáriát.

Geréb László 1950-ben, a Franklin Kiadónál adott ki saját fordításában azokból a latin nyelvű költeményekből egy válogatást, amelyek nem voltak „unalomig” ismeretek a Pray-kódexből vagy a Codex Albensisből. Bevezetőjében „természetesen” kitér arra, hogy már a középkorban is voltak „haladó” törekvések és irodalmi jelenségek (például az egyre elmaradottabb egyház ellen fellépő vágások), de azért becsempészi tanulmányába azt a megállapítást is, hogy a magyar szentek-

ről szóló latin költészetünk „nem marad koruk európai latin költészete alatt”. A könyvet a maiak okulására a Kiss József Kiadó adta ki ismét, újratörölve és itt-ott (nem eléggé gondosan) javítva az eredeti edíció hibáit.

A válogatás korántsem kívánta legalább a legrepresentatívabb darabok közlésével lefedni a magyarországi latin középkori költészetet. Geréb meg sem említi például a legkorábbi ismert magyar(országi) latin költeményt, a koronázási palást-ra hímzett leoninust. (Még akkor is

a magyar költészetnél kell említenünk ezt a verset, ha szerzője máig kiderítetlen; miként nyilvántartjuk azokat a magyar tárgyú-vonatkozó munkákat is, amelyek szerzője biztosan

nem hungarus, így az itáliai Jacobus Aegidii Setabitanus Nándorfehérvár-himuszát.) Erénye viszont a kötetnek, hogy bőséges fordítás-válogatást közöl Meissenai Henrik *Rímes krónikájából*, melyet 1360 körül írt, munkáját Nagy Lajos királynak ajánlva. Ezt a művet legfeljebb megemlíteni szokták még az egyetemi kurzusokon is, középkori költésztűnket bemutató antológiákban nem szerepel.

A versek nem szoros időrendben olvashatók a kötetben. Próbáltam rájönni a bevezetőből, az egyes költeményekhez írt jegyzetekből ennek

az okára, de nem találtam explicite kifejtett magyarázatot. Azt hiszem, a hibátlan időrendet azért borította fel Geréb László, hogy (ne feledjük, 1950-ben, 5-6 évvel a német megszállás és a nyilas rémuralom után, a kommunista egypárti hatalom kiépítésének idején) a *Siralomének a tatárdúlta Magyarországról* című plancusszal kezdhesse. Hogy a feltehetően a Dalmáciában bujdosó IV. Béla környezetében íródott vers költőjét magyaritva világgá kiálthassa: „Im a vétek gyűlt fejünkre: / Szorongatás, vész megülte, / szörnyűség tört ellenünk. // Mind halálra hajtasz minket, / foglyul ejtik népeinket, / [...] / Asszonyokat holtra űznek, / szép szemérme vész a szűznek, // [...] // Káromolva isten, szentek, / bűnös markok mit nem mernek! Szent öltözet meggyalázva, / Sztésséghez nyul a parázna, ellenséges hetykeség. // [...] // Tisztesség és jószág nincsen! / Hatalomra ki tekintsen? / Igazság és törvény semmi: / bárkitől el tudja venni / ős javát a vakmerő. // [...] // Kit ellenség le nem vágott, / hordozza a szolgáncot; / nagy nemzetű sarjadékok / rabszolgákkul maradékok, / hadifoglyok, rabok ők.”

Tempora mutantur; változnak az idők. Nos, ez igaz. De a történelem valahogy mindig képes ismételni önmagát, legalábbis a Kárpátok alatt. Béla király versszerző klerikusa ugyanúgy Isten büntetését látja a jelen állapotban s kéri bocsánatát,

mint a 19. század elején a *Hymnust* író Kölcsey. A bujdosó költő 1242-ben ugyanúgy a politikai és értelmiségi-egyházi elit tehetetlenségét és hibáit ostromozza, mint a 17. századi Zrínyi Miklós. De hát ez az ország nem szeret tanulni, csak a „készségeit” fejleszteni. Pedig amíg állandóan csak a bútorokat és a lányokat cseréli ki, addig hiába az idők változása, a kupleráj kupleráj marad.

CSILLAG ISTVÁN

(Kiss József Kiadó, Budapest, 2006,
176 oldal, 2600 Ft)

Skót bárdok, magyar költők Hétszáz év skót verseinek antológiája

Szeretem az antológiákat. Mindig is izgalmas kísérletnek tartottam a különféle költői hangok, stílusok kötetbe gyűjtését, s gyakran támad az az érzésem – ha szerencsésen jó változtatás akad kezembe –, az egymástól akár markánsan eltérő költői sorsok, nyelvezetek sokszínűségéből kirajzolódhat a költészet maga, a VERS – így, csupa nagybetűvel. S az élő irodalom szívverése válik tapinthatóvá általa – az a ritmus, mely ki-kihagy olykor, de együtt lüktetve vele mégis életben tartja bennünk a reményt: átléphetünk még abba az el-